

Pòrtic

Víctor Maceda

El despertar valencià

La caiguda d'un règim i la irrupció del canvi

Pròleg d'Enric Juliana

Víctor Maceda

El despertar valencià

La caiguda d'un règim
i la irrupció del canvi

Pròleg d'Enric Juliana

Pòrtic

Primera edició: setembre del 2016

© Víctor Maceda, 2016

© del pròleg: Enric Juliana, 2016

Raval Edicions SLU, Pòrtic

Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-378-0

Dipòsit legal: B. 16.943-2016

Fotocomposició: Àtona-Víctor Igual, S.L.

Impressió: Egedsa

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

ÍNDIX

<i>Una primavera en risc</i> , per Enric Juliana	11
--	----

PRIMERA PART. RESPLENDOR

1. VINT ANYS DE PENSAMENT ÚNIC	21
Un miratge d'esquerres	24
Les llàgrimes de Rita Barberà	26
El <i>marujazo</i> , la «comisioncita» i un dinar a Orpesa	30
El «pacte del pollastre»	37
El «poder valencià»	40
L'inici de la desfeta	44
Un deute pels núvols	48
Del Majestic al pacte lingüístic	51
Sí, ministre	55
Aigua (i paella) per a tots	59
Guerra fratricida	62
Victimisme a tres-cents per hora	68
El cop de revés de Camps	72
L'orgia total	77
Fi de festa	82

SEGONA PART. RUÏNA

2. UN MODEL ECONÒMIC AMB PEUS DE FANG	87
Del <i>boom</i> al crac	93

Fallida mítica	98
Una postal de 1.102 milions d'euros	101
Llum, càmeres, inacció	103
L'aeroport sense avions	106
Fora de pista	109
La seua factura, gràcies	112
Pobres i escanyats	121
Respiració assistida (amb interessos)	127
La platja de Madrid	130
Caixes a un euro	135
3. L'ESTIGMA DE LA CORRUPCIÓ	141
L'ou o la gallina?	147
Don Carlos, el padrí de Castelló	151
Alacant, l'aldea gal·la de Ripoll	156
Rus i Castellano, a la lluna de València	163
L'ideòleg sense ideologia	167
La fi del somni americà	172
<i>Fumata blanca</i>	178
Rita Barberà, a taula parada	183
La cleptocràcia valenciana	187
4. ADÉU A LA PROPAGANDA	195
La joguina trencada	204
Del safareig al saqueig	208
Una elecció digital, literalment	213
#SenseSenyal	216
I de sobte, els oblidats	219
TERCERA PART. RENAIXEMENT	
5. UN VALENCIANISME NOU	225
Del 15-M a la <i>primavera valenciana</i>	233
L'escola, al carrer	236
Resistència cívica	240

ÍNDIX

La banda sonora del canvi	247
Compromís, la fórmula de la coca-cola	250
És l'espai de ruptura, estúpid!	256
Ximo Puig, un valencianista al PSPV	261
6. PRIMAVERA AL BOTÀNIC	267
La fi d'un règim	269
Cau la Generalitat...	272
...I cau el cap i casal	276
L'acord floreix	280
Temps de reparació	287
Rescatar persones (amb permís de Madrid)	290
Venim d'un silenci	294
«Exhausts d'ofrenar noves glòries»	298
Un Govern a la valenciana	302
El despertar valencià	307
<i>Agraïments</i>	313
<i>Índex de noms</i>	319

VINT ANYS DE PENSAMENT ÚNIC

«Els éssers invertebrats també viuen, i són molt feliços», va proclamar Joan Lerma, president socialista de la Generalitat Valenciana del 1982 al 1995, quan van suggerir-li de vertebrar millor el país per fer-lo més competitiu i incrementar-ne el sentiment de pertinença. La resposta encarnava, en bona mesura, el seu estil de govern.

D'una banda, l'assumpció i desenvolupament de les competències en sanitat i educació —amb la introducció de les línies d'immersió lingüística, per exemple— i l'impuls i actualització dels sectors industrials tradicionals —amb la creació d'instituts tecnològics que esdevindrien referencials— va significar una aposta pels drets de la ciutadania i el progrés econòmic. Alhora, però, Lerma no va articular un discurs autonomista potent, que fomentara l'autoestima com a poble, ni es va mostrar gaire reivindicatiu davant el Govern estatal. Una actitud laxa que abonaria el mite del *Levante feliz* i deixaria un buit important, que seria omplert pel Partit Popular. Heus ací els fonaments de l'hegemonia que havia de venir.

Quan va estrenar-se a la presidència de la Generalitat Valenciana, Joan Lerma tot just tenia trenta-un anys, però atresorava una experiència política important. Havia sigut conseller preautonòmic de Treball, havia participat en la co-

missió redactora de l'Estatut i ocupava la Secretaria General del PSPV-PSOE, cosa que l'havia convertit en un observador privilegiat de la convulsa transició a la democràcia viscuda al País Valencià.

I és que, en efecte, la coneguda com a *batalla de València* va comportar el xoc de dues posicions antagoniques: una de fusterianista, que incidia en la catalanitat dels valencians i en l'opció d'estructurar-se en el futur al voltant dels Països Catalans «en tant que comunitat supraregional on ha de realitzar-se llur plenitud de *poble*», tal com l'any 1962 havia deixat escrit l'assagista Joan Fuster al seu llibre *Nosaltres, els valencians*, i una de merament regionalista, que negava els llaços lingüísticoculturals amb Catalunya, sintetitzada a la primera frase de l'himne oficial: «Per a ofrenar noves glòries a Espanya».

Situar-se en un dels dos pols del conflicte era la manera més segura de perdre unes eleccions. Malgrat la virulència que es respirava al carrer, sobretot a València i les comarques del voltant, a centenars de milers de persones —moltes de les quals, immigrades— aquest debat no els resultava estimulants, i Lerma, d'origen trotskista però possibilista com pocs, se'n va desmarcar hàbilment. Com a màxim dirigent socialista valencià, va assumir sense fer escarafalls el marc simbòlic que havien defensat les forces conservadores.

Alfonso Guerra, en representació del PSOE, i Fernando Abril Martorell, en nom de la Unió de Centre Democràtic (UCD), van oficialitzar a Madrid els tres elements que havien generat més controvèrsia: la bandera, l'himne i la denominació oficial. A fi de resoldre la dicotomia entre País Valencià i Regne de València —entre la concepció moderna i la terminologia històrica defensades per l'esquerra i la dreta, respectivament—, Emilio Attard, diputat de la UCD, va idear una solució que ell mateix, al cap dels anys, acabaria ridiculitzant: «La imbecilitat de Comunitat Valenciana va ser meua».

Els principals maldecaps de Lerma no van ser de caire identitari, sinó que sobretot van tenir a veure amb la reconversió industrial patrocinada pel Govern espanyol de Felipe González, iniciada l'estiu del 1983 i que va afectar de ple els Alts Forns del Mediterrani. La meitat dels més de quatre mil treballadors de la planta siderúrgica de Sagunt van ser acomiadats immediatament, mentre que a Astúries i el País Basc el Ministeri impulsava plans per mantenir les seues acereries.

A més, l'entrada a la Comunitat Econòmica Europea (CEE), l'any 1986, va suposar una mala notícia per a l'agricultura valenciana, que llanguia de feia temps i patiria la liberalització aranzelària. El sector ja no era tan preponderant com a les dècades dels seixanta i dels setanta, i l'accés al mercat únic va malbaratar tota esperança de recuperació. La Política Agrària Comuna (PAC) dissenyada a Brussel·les protegia les grans explotacions en detriment del minifundisme característic de les àrees rurals valencianes.

La bona salut del turisme va compensar el descens de les exportacions agrícoles i de l'activitat industrial, un sector que sentia els efectes de la globalització incipient. Els ideòlegs socialistes van considerar que la construcció podia ser l'altra palanca que enfortira l'economia, i, sota aquest desideràtum, en la fase final dels seus anys de govern van modificar a fons la normativa, amb l'aprovació de la Llei reguladora de l'activitat urbanística (LRAU), que simplificava els requisits necessaris per aconseguir el títol d'agent urbanístic i ampliava les facultats dels ajuntaments, tot aplanant el camí a l'edificació del territori. El clima benigne i la popularitat de municipis com Torrevella, Santa Pola, Sant Joan, Benidorm, Altea, Calp, Xàbia, Dénia, Gandia, Cullera, Benicàssim o Orpesa actuarien com a reclam.

UN MIRATGE D'ESQUERRES

Encara avui no comprenc com [Lerma] va poder enviar-me tanta mosca collonera i tant d'imbècil que no arriba a ser pols de la història.

RICARD PÉREZ CASADO,
alcalde de València (1979-1988)

En aquell moment, en l'imaginari col·lectiu, el valencià era un país d'esquerres. La història conta que València i Alacant van ser les darreres capitals de la Segona República espanyola, i Petrer, la població que va acollir els últims consells de ministres presidits per Juan Negrín. Potser es tractava d'un miratge.

El socialisme valencià —producte de la unió del PSPV, un partit valencianista que s'havia demostrat minoritari, i el PSOE, en què militava Lerma— només va gaudir de majoria absoluta a les Corts en els comicis del 1983 i del 1991, i a la ciutat de València, la seua única victòria aclaparadora es remunta també al 1983, escassos mesos després de l'arribada de Felipe González a La Moncloa.

Aquell triomf va protagonitzar-lo Ricard Pérez Casado, que com a alcalde del cap i casal —va ser-ho del 1979 al 1988— va estar enfrontat a Lerma. Tot i militar en la mateixa formació, la seua relació va ser un estira-i-arroña permanent que es va trencar quan la petició reiterada de més inversions a l'Estat i la Generalitat no va trobar la resposta esperada. Entre més coses, l'inquiet primer edil va ser capdavanter en la reclamació d'un corredor mediterrani per a mercaderies, i va insistir en la vertebració del país i l'àrea metropolitana. La contestació de Joan Lerma va ser desafiant: «Si València vol ser capital, s'ho haurà de guanyar».

La renúncia de Pérez Casado, signada el 30 de desembre del 1988, va deixar al descobert l'esperit caïnita del PSPV-PSOE,

que en el futur causaria moltes més víctimes. A les seues memòries polítiques, l'excalde es refereix a Lerma en aquests termes: «Encara avui no comprenc com va poder enviar-me tanta mosca collonera i tant d'imbècil que no arriba a ser pols de la història per tal de truncar un projecte sòlid de ciutat que estava obtenint una complicitat social sense precedents». Segons Pérez Casado, Lerma «mai no va entendre, com a president i secretari general, l'oportunitat que vam tenir».

Les seues demandes tenien fonamentació: l'any 1992 era molt a prop, i els Jocs Olímpics de Barcelona, l'Exposició Universal de Sevilla i la capitalitat cultural europea de Madrid generarien una sensació inevitable de greuge comparatiu. La mutació de l'antic *trenet* en metro —amb vuit estacions soterrades a la ciutat de València— havia comportat una despesa important de part de les administracions estatal i autonòmica, però aquella infraestructura no resultava tan impactant com els grans esdeveniments i els trens d'alta velocitat de les altres tres ciutats. Per acabar-ho d'adobar, l'autovia que havia d'unir València amb Madrid restava inconclusa per la negativa del president de Castella-la Manxa, el socialista José Bono, a fer-la passar per l'entorn natural de les gorges del riu Cabriol.

Certament, l'aparició de pintades com «Espanya 92 - València o» evidenciava un desencant cada vegada més estès. Enmig d'aquell context, les eleccions municipals de l'any 1991 van marcar un punt d'inflexió en la política valenciana. El PPCV, una organització acabada de refundar, va apoderar-se de les alcaldies de València i Castelló de la Plana, i es va quedar a les portes de la d'Alacant. Un èxit imprevist que, en qualsevol cas, no seria flor d'un dia. L'escenari cada cop era més fructífer per als populars valencians.

L'any 1994, la desocupació va vorejar el 24%, i l'acumulació de casos de corrupció a escala estatal, amb tot de suma-

ris judicials que involucraven representants socialistes de l'òrbita de Felipe González, va desgastar molt la formació del puny i la rosa. La carència d'un relat en clau pròpia, autònom de l'espanyol, va revelar-se llavors la principal mancança del socialisme valencià.

Com a conseqüència d'això, en la següent cita amb les urnes, la de l'any 1995, els electors valencians van completar el canvi iniciat el 1991. A diferència de comunitats com Andalusia, Extremadura o Castella-la Manxa, on l'estructura socioeconòmica i el tracte preferent de l'Estat va permetre que el PSOE conservara grans quotes de poder, en el cas valencià la desfeta va ser total. La Generalitat, l'Ajuntament d'Alacant i les tres diputacions van passar a mans del PPCV, que, a més, va revalidar les alcaldies de València i Castelló, ara amb majoria absoluta. A partir d'aleshores, i fins al 2015, els conservadors van dedicar-se a instaurar el seu pensament únic. O amb ells o en contra seu. La societat valenciana va caure en una letargia de què no eixiria fins vint anys després.

LES LLÀGRIMES DE RITA BARBERÀ

No heu de tolerar la manca d'ètica i d'honradesa.

PEDRO AGRAMUNT,
president del PPCV (1990-1993)

Rita Barberà i Eduardo Zaplana van dur el PPCV a l'alcaldia de València i la presidència del Consell, però tots dos van esdevenir candidats contra pronòstic. La veritable meta de Barberà no era l'Ajuntament, sinó la Generalitat Valenciana, i Zaplana va enfilarse al capdamunt de la llista autonòmica després que el grup terrorista ETA assassinara Manuel Broseta, l'aposta predilecta de la direcció estatal.

Siga com siga, Barberà i Zaplana constitueixen dos dels tres noms més destacats de la llarga hegemonia del PPCV. L'altre és el de Francisco Camps, que va començar com a regidor de Barberà, va passar a ser conseller de Zaplana i, finalment, va acabar presidint el Consell i dirigint el partit. D'aquest trident, la primera a accedir al poder va ser Rita Barberà, l'any 1991, beneficiada per una carambola en què van jugar al seu favor les errades dels rivals i una collita de vots més favorable que no es preveia.

El PSPV-PSOE va ser capaç de mantenir les tretze actes del 1987, però en aquesta ocasió els nou regidors del PP i els vuit d'Unió Valenciana (UV) —un partit centredretà de tall regionalista, defensor del secessionisme lingüístic, fill de la *batalla de València* i que en el passat s'havia presentat coalitzat amb els populars— van impossibilitar cap altre acord. Tots dos sumaven majoria absoluta.

Tres mesos abans de la contesa electoral, al despatx de María Consuelo Reyna, sotsdirectora i copropietària de *Las Provincias*, diari conservador de trajectòria fecunda que va erigir-se en el principal atidor de l'anticatalanisme, els candidats dels dos partits havien acordat que, en cas de reunir disset regidors o més, l'alcaldia recauria en el més votat. Qui en tenia més números era Vicent González Lizondo, fundador d'Unió Valenciana i regidor al consistori de feia vuit anys. La implantació dels regionalistes era escassa a les comarques de Castelló i Alacant, però a València i rodalia el conflicte identitari encara batejava.

La seua rival i futura sòcia de govern, Rita Barberà, tenia quaranta-dos anys. Havia estat designada candidata de rebot, a contracor, després que Manuel Fraga, com a màxim dirigent d'Aliança Popular (AP), la marca prèvia a la refundació com a PP, l'haguera apartada de la presidència autonòmica del partit. Barberà havia ocupat un escó a les Corts

valencianes des de la primera legislatura, i a les eleccions autonòmiques del 1987 n'havia estat la cap de llista. Confiava tenir una altra oportunitat d'enfrontar-se a Joan Lerma; però, a desgrat seu, l'any 1991 van enviar-la a la llista municipal, on els populars, amenaçats per l'avanç d'Unió Valenciana, ni tan sols no tenien garantida la segona plaça. Barberà no esperava ser alcaldessa, però va aconseguir-ho i va poder mantenir-se vint-i-quatre anys en el càrrec.

El dia que van confirmar-li que havia d'abandonar la presidència del PPCV i que no repetiria com a número 1 en els comicis autonòmics del 1991, Barberà no va poder evitar que li caigueren les llàgrimes. Ja feia mesos que es veia incapaç de pacificar una formació víctima de la seua heterogeneïtat —hi conviuen socialdemòcrates, regionalistes, liberals, democristians, exfalangistes...—, però estava convençuda que només ella podia destronar els socialistes de la Generalitat.

El cop de timó de Fraga va incloure la promoció de Pedro Agramunt a la presidència del PPCV, patrocinat pel valencià Ángel Sanchis Perales, tresorer d'AP. Era una jugada arriscada, perquè Agramunt no havia estat vinculat a la política, sinó que provenia del món dels negocis. Aterrava de la presidència de Cierval, la patronal autonòmica, a què havia arribat després de dirigir la Confederació Empresarial Valenciana (CEV), la de la província de València. I l'experiment no va reeixir.

Rita Barberà ni tan sols no va ser la primera opció amb què els populars van rumiar per a l'alcaldia de València. En primera instància van sondejar la predisposició de la periodista María Consuelo Reyna i del notari Carlos Pascual, i més tard, quan José María Aznar ja havia substituït Fraga a la presidència del PP, la de Manuel Broseta, advocat i catedràtic universitari de prestigi, protagonista de l'alterada transició valenciana a la democràcia, molt pròxim a Reyna. Després de

flirtejar amb el món catalanista, participar en manifestacions de bracet de personalitats com Joan Fuster o Vicent Andrés Estellés i de presidir la Junta Democràtica del País Valencià, Broseta havia fet un gir radical i s'havia transformat en el referent intel·lectual de la dreta local, primerament estructurada al voltant de la UCD, i més endavant, d'AP i el PP.

Del 1980 al 1982, com a secretari d'Estat per a les Administracions Públiques, Broseta havia impulsat la LOHAPA (Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic) —l'origen del «café para todos»— i havia oficiat com a mediador entre el socialista Alfonso Guerra i l'ucedista Fernando Abril Martorell, el màxim dirigent de la UCD valenciana, a fi de desbloquejar les negociacions de l'Estatut valencià, el marc legal que va blindar els símbols defensats per la dreta.

En qualsevol cas, Broseta va declinar de competir per l'alcaldia, i el gener del 1992, quan es mostrava més receptiu davant la possibilitat de ser el presidenciable del PPCV a les eleccions autonòmiques del 1995, va ser assassinat. El centre-dreta autòcton perdia sobtadament el seu mentor, i Eduardo Zaplana, el jove president del PP de la província d'Alacant, que el 1991 ja havia estat el cap de llista a les Corts per aquesta demarcació i ostentava l'alcaldia de Benidorm —el municipi amb el cinquè pressupost més elevat del país—, a poc a poc va perfilar-se com a home fort del partit. En el congrés en què va consumir-se el seu ascens, Pedro Agramunt va instar els companys de partit a fer-li costat i a ser modèlics. «No heu de tolerar la manca d'ètica i d'honradesa», va dir-los, marcant distàncies amb la corrupció que esquitxava el PSOE. Tanmateix, des del seu escó de senador, que mantindria més de vint anys, Agramunt contemplaria impertèrrit el comportament deshonest i amoral de molts companys, als quals mai no va reprotxar-los res.

EL MARUJAZO, LA «COMISIONCITA» I UN DINAR A ORPESA

*Le pides dos millones de pelas o tres de lo que quieras,
lo que te dé, y me das la mitad bajo mano.*

EDUARDO ZAPLANA,
president de la Generalitat Valenciana
(1995-2002)

Zaplana era oriünd de Cartagena (Múrcia) i a penes tenia trenta-cinc anys, però no era un desconegut. La tardor del 1991, havia esdevingut alcalde del municipi turístic per excel·lència gràcies a una moció de censura que havia fet córrer rius de tinta. La professora de sevillanes Maruja Sánchez Trujillo, fitxada *in extremis* pel candidat socialista Manuel Catalán Chana amb la intenció de captar els votants d'origen andalús residents al municipi, va emigrar al grup mixt poc després de les eleccions, deixant en minoria l'equip de govern.

Una emigració que també va produir-se en sentit literal, perquè durant les setmanes posteriors a la presentació de la moció, les que van precedir el ple d'investidura, la regidora, el seu marit —Pedro Martínez Carrillo— i l'intermediari immobiliari Damián Giménez Fuster —qui va acompanyar-los en tot moment— van emprendre un viatge trepidant que va dur-los de Portugal al Casino Monte Picayo de València, passant per Toledo, Extremadura i Gibraltar.

Sánchez només va reparèixer fugaçment a Benidorm per desmentir —en una conferència de premsa celebrada en un pis— que l'hagueren segrestada, tal com s'havia publicat. La tensió a la ciutat dels gratacels era tan elevada que, el dia de la moció, Maruja Sánchez va arribar-hi escortada. En qualsevol cas, la votació va culminar amb èxit, i quan no feia ni un mes que havia estat nomenat alcalde, Zaplana va rebre una visita

ben especial: la de l'aleshores vicesecretari general del PP, Mariano Rajoy, que amb aquest gest legitimava el *marujazo*.

Després de la seua etapa com a regidora, en què el consistori va proporcionar-li protecció policial permanent, Sánchez va treballar com a assessora de l'Ajuntament fins a l'any 2009, quan una altra moció de censura, en aquest cas presentada pels socialistes i un exregidor del PP, va desallotjar els populars de l'alcaldia. El seu marit, ballarí com ella, també va ser designat assessor: en aquest cas, del Consorci Provincial de Bombers, un organisme dependent de la Diputació d'Alacant.

A pesar de la seua edat, Zaplana no era un principiant. Com a estudiant de Dret ja havia estat adscrit a la branca juvenil de la UCD, i, enmig d'un llarg parèntesi a la carrera, va formar part del gabinet tècnic del darrer ministre ucedista de Transports, Turisme i Comunicacions, Luis Gámir, natural de Madrid però diputat al Congrés per la circumscripció d'Alacant.

Orfe de mare, Zaplana s'havia establert a Benidorm a mitjans dels seixanta, quan no tenia ni deu anys. Allà hi residia una tia seua, i, a l'adolescència, va començar a relacionar-se amb Rosa Barceló, filla de Rosa Martorell i Miguel Barceló, pertanyents a dues nissagues d'hotelers locals molt importants. Senador popular durant vint-i-dos anys, del 1986 al 2008, Barceló es convertiria en el sogre d'un Zaplana que es definia com a «liberal» i es considerava deixeble de Joaquín Garrigues Walker, ministre d'Obres Públiques i Urbanisme en temps de la UCD.

A més de sogre, va oficial com a padrí polític. Barceló va ajudar Zaplana en la seua escalada fulgurant al si del PP benidormer, el trampolí des del qual l'any 1990 va saltar a la presidència provincial del partit, un lloc que en principi semblava reservat a un altre jove del partit, Luis Fernando Cartagena, alcalde d'Oriola. Sense la projecció —i el control d'una part

important de l'organització— que atorgava la presidència del partit a Alacant, Zaplana difícilment hauria pogut aspirar a la presidència del PPCV. En aquest sentit, la pressió del *clan de Valladolid* va ser decisiva. A la seua època a la UCD, Zaplana havia conegut Carlos Aragonés, Miguel Ángel Cortés i algunes altres persones que integraven el cercle de confiança d'Aznar, la intervenció dels quals, en favor seu, va resultar providencial. Cartagena, el favorit en la cursa per la presidència provincial del partit, va pagar-ne les conseqüències.

El currículum d'Eduardo Zaplana no estava impol·lut. El seu nom no sols remetia a la moció de censura de Benidorm, sinó també al *cas Naseiro*, de presumpte finançament il·legal del PP. En una de les converses telefòniques ordenades pel jutge instructor, Luis Manglano, Zaplana reclamava una «comisioncita» i confessava en quines circumstàncies econòmiques es trobava: «Me tengo que hacer rico porque estoy arruinado, Voro».

Voro era Salvador Palop, regidor a València i una de les persones que havien encimbellat Aznar a la direcció del PP. Realment, el jutge Manglano investigava la possible implicació del seu germà —Rafael Palop— en una xarxa de narcotràfic, però les escoltes van fer surar unes sospites de suborn que s'ampliarien al tresorer del partit, el gallec Rosendo Naseiro, i al seu predecessor en el càrrec, el també valencià Àngel Sanchis Perales, que dues dècades després resultaria imputat pel *cas Bárcenas*, un altre capítol del presumpte finançament il·legal del PP. La policia va arribar a detenir Palop, però quan Naseiro i Sanchis ja es trobaven a un pas del judici, el Tribunal Suprem va anul·lar les converses interceptades per la policia —la prova de càrrec— en considerar que s'havien vulnerat els drets dels acusats.

«Le pides dos millones de *pelas* o tres de lo que quieras, lo que te dé, y me das la mitad bajo mano». Aquesta era la «co-

misioncita» que Zaplana li demanava al seu amic Palop. Tot-hom se'n va poder assabentar, però allò no va aturar la seua cursa meteòrica. Ans al contrari, Zaplana va ser, per aquest ordre, alcalde de Benidorm, president del PPCV, president de la Generalitat Valenciana, senador, ministre de Treball i Afers Socials, portaveu del Govern espanyol i portaveu del grup parlamentari popular al Congrés dels Diputats.

Zaplana va marcar-se una estratègia i va seguir-la fil per randa. Un cop proclamat màxim dirigent del PP a la província d'Alacant, va afanyar-se a teixir una aliança amb Carlos Fabra, el seu homòleg del PP castellanenc. Fabra l'ajudaria en la seua cursa a la presidència autonòmica del partit a canvi que, com a futur referent del PPCV, Zaplana respectara la seua àrea d'influència. Una pinça castellanenca-alacantina contra Pedro Agramunt i Rita Barberà, que havia guanyat força protagonisme com a alcaldessa.

Ella mai no va contemplar Zaplana amb bons ulls. Per aquest motiu, el dinar que l'estiu del 1993 va tenir lloc en un xalet d'Orpesa —en què es va consensuar el seu ascens a la presidència del PPCV— va resultar-li especialment dolorós. Van assistir-hi ells dos, Carlos Fabra i José María Aznar, que faria de les Platgetes de Bellver —un racó selecte d'aquesta població de la Plana Alta— el seu lloc d'estiueig habitual. Aznar ocupava un xalet de José Soriano, el propietari de l'empresa ceràmica Porcelanosa, i era usual veure'l jugar a pàdel amb Fabra, Zaplana o el periodista castellanenc Luis Herrero.

Unes setmanes abans d'aquesta trobada, se n'havia convocat una altra —en aquest cas, al despatx de l'alcaldia de València— amb Barberà com a amfitriona i la participació de Zaplana, Luis Fernando Cartagena i Jesús Sánchez Carascosa, company d'escola de Zaplana que es convertiria en el seu cap de gabinet i en el marit de María Consuelo Reyna, qui havia ascendit a la direcció de *Las Provincias* i tenia tanta

ascendència sobre la dreta valenciana com pànic generava al PSPV-PSOE, on també tenia amics de renom: el seu metge particular era Joaquín Colomer, el conseller de Sanitat. Aquell dia, Zaplana va mostrar les seues cartes sense dissimular: aspirava a liderar el PPCV i a ser el presidenciable del partit en els comicis del 1995. Com a aval, comptava amb el suport incondicional del diari degà. «Este chico es muy ambicioso», va comentar resignada Barberà, en acabar la reunió, als seus col·laboradors més pròxims.

L'ascens de Zaplana va consumir-se en el congrés celebrat el setembre del 1993. Va rebre 695 vots a favor i cap en contra, però lluny del que podia semblar, el partit no era una pinya al voltant seu. L'estigma de la moció de censura i el *cas Naseiro* hi planaven per sobre, així com un discurs de tall alacantinista —crític amb la política inversora de la Generalitat, pel presumpte tracte preferent cap a València— que enllaçava amb el d'alguns polítics de la represa democràtica.

De València estant, aquestes afirmacions sempre han incomodat bastant, perquè la influència de la Diputació d'Alacant —i la de Castelló— és notablement superior a la de València, que conviu amb l'aparell administratiu de la Generalitat i de l'Ajuntament, el tercer consistori de l'Estat. «La província existeix de fa més de dos segles; la Comunitat Valenciana, de fa només uns pocs anys», argumenten els alacantinistes per enfortir el seu relat en detriment de l'autonòmic.

Com era d'esperar, però, Eduardo Zaplana va deixar de banda aquest discurs així que va prendre les regnes del PPCV. De fet, va envoltar-se d'un nucli valencià molt influent, en què destacava, i de quina manera, el matrimoni format per María Consuelo Reyna i Jesús Sánchez Carrascosa. Tots dos tenien la missió de situar Zaplana a la presidència del Consell en un context clarament favorable, en què el PSOE patia un desgast enorme: sense majoria absoluta al

Congrés, amb un presumpte finançament il·legal a l'esquena i una munió de casos de corrupció vinculats a alts càrrecs de l'administració.

Zaplana va deixar Benidorm i va establir-se a València. En concret, en un pis de l'edifici on residia la parella Reyna-Carrascosa, als quals visitava sovint. Des del diari degà valencià que dirigia, Reyna publicitaria la imatge de candidat jove i desacomplexat, i, com a assessor de comunicació seu que era, Sánchez Carrascosa s'encarregaria de polir-la a fons. Sobretot, però, va preocupar-se d'introduir-lo als cenacles valencians, en què el seu nom no era gaire conegut. Va organitzar-li trobades sectorials que li van permetre de contactar amb personalitats del món de l'economia, l'agricultura, la sanitat, l'esport, la cultura... I el periodista de *Las Provincias* Rafa Marí va confegir l'hagiografia *Un liberal para el cambio en la Comunidad Valenciana*, que mostrava un Zaplana desimbolt i segur de les seues possibilitats. El pròleg d'aquell llibre va signar-lo José María Aznar.

Sánchez Carrascosa era un home heterodox, professionalment sense escrúpols. El 1983 havia assessorat els socialistes; el 1987, un partit cantonalista de Cartagena, i el 1991, Unió Valenciana. Després de coordinar la campanya electoral del PPCV del 1995, que va significar l'entrada de Zaplana a la Generalitat, va ser nomenat secretari general de Presidència. Més tard va passar per la direcció de Canal 9, la televisió pública valenciana, que va transvestir-se en un òrgan absolutament servil amb Zaplana i en què va experimentar nous formats, un dels quals ben exitós: *Tómbola*, centrat en la crònica rosa i que es pot considerar l'origen de la teleporqueria i dels espais de debat esportiu i polític que més endavant es reproduirien com bolets en les televisions privades espanyoles. El novembre del 1997, Carrascosa va abandonar la direcció de l'ens i va passar a assessorar una televisió pri-

vada alegal, Valencia Te Ve, propietat de la seua esposa. El seu cap de producció a Canal 9, Francisco Aura, va acompanyar-lo com a gerent.

Així com Aura s'havia beneficiat de la posició que havia ocupat a la televisió pública mitjançant l'adquisició de productes de la seua productora, Astel Producciones, un cop allunyat de Ràdio Televisió Valenciana (RTVV) va arredonar el negoci: Valencia Te Ve retransmetia actes en directe gràcies al senyal que li cedia gratuïtament Canal 9. Una connivència público-privada que va ser possible per la promoció d'una altra persona molt propera a Zaplana: Genoveva Reig, la seua cap de premsa a Benidorm, va substituir Carrascosa a la direcció de Canal 9.

L'altra persona que va aplanar el camí de Zaplana a la presidència de la Generalitat va ser Vicente Sanz. President del partit a la província de València, va veure's obligat a dimetir precipitadament en fer-se pública una gravació comprometedora: «Estoy en política para forrarme». La frase, erròniament atribuïda a Zaplana, va pronunciar-la Sanz com a mediador del mapa verd i sonor de Benidorm, una adjudicació efectuada per un valor molt superior al del mercat que va estar a punt de descavalcar Zaplana de la candidatura presidencial. La direcció del PP va obrir-li una investigació, i ell va arribar a comunicar a algunes persones la seua intenció de renunciar, però Mariano Rajoy, com a vicesecretari del partit, va salvar-lo per una qüestió de temps: «Ahora ya no podemos cambiar de caballo».

El cas és que aquell cavall anomenat Zaplana va guanyar la cursa a la Generalitat, i Vicente Sanz, apartat de la primera línia política per aquell escàndol, també va trobar refugi a RTVV. Primerament, com a cap de personal, i, més tard, com a secretari general de l'ens, amb unes atribucions considerables. A més, va aconseguir que Esther Franco, la seua

parella, fóra diputada a les Corts, un escó que va mantenir vint anys. El 2010, una denúncia per abusos sexuals de tres treballadores de Canal 9 —per què resultaria condemnat— va posar fi a tres lustres de poder absolut de Sanz a la ràdio i televisió públiques.

El tracte deferent cap a una persona —i la seua esposa— que havia admès la motivació espúria que l’havia fet entrar en política s’explica per la informació sensible que amagava. L’afer de Benidorm —el principal beneficiat del qual va ser Vicente Conesa, l’empresari que anys a venir seria el cervell de la trama de factures falses del *cas Terra Mítica*— afectava de ple un Zaplana que calia salvar al preu que fóra. Les eleccions eren a prop i el País Valencià s’havia convertit en un territori primordial per a Aznar i el seu partit. No s’hi valia a badar.

EL «PACTE DEL POLLASTRE»

Encara que m’ho proposen, no seré president de les Corts, per molt digne que siga aquest càrrec.

VICENT GONZÁLEZ LIZONDO,
president de les Corts valencianes (1995-1996)

A diferència de la precampanya municipal del 1991 —quan Rita Barberà i Vicent González Lizondo havien pactat en secret un govern de coalició liderat pel més votat—, el PPCV i UV van arribar als comicis autonòmics del 28 de maig del 1995 sense cap compromís previ. El líder regionalista, que ara optava a la presidència de la Generalitat, tenia la lliçó apresada: qualsevol acord, calia lligar-lo en passar les eleccions. En quatre anys, Barberà havia afermat la seua posició a l’Ajuntament de València en detriment d’UV, que va passar de tenir vuit regidors al consistori a tenir-ne tres. És a dir,

que si Zaplana necessitava UV per accedir al poder, calia treure'n el màxim rèdit.

I, efectivament, l'aritmètica va fer UV imprescindible. El PPCV va obtenir 42 escons, tants com la suma dels socialistes (32 diputats) i Esquerra Unida (10), raó per la qual els cinc parlamentaris regionalistes eren decisius no sols per dotar d'estabilitat el Consell, sinó fins i tot per investir-ne el president. Tanmateix, Zaplana ho tenia a l'abast.

González Lizondo no estava disposat a mantenir Lerma a la Generalitat, de cap de les maneres. L'acusava de la «catalanització dels xiquets valencians» a través de l'ensenyament, de no haver plantat cara a «l'imperialisme català». El seu partit defensava una ortografia «genuïnament valenciana» en contraposició a l'oficial i havia estat molt belligerant amb els governs socialistes de l'Estat, als quals els recriminava la deixadesa envers el País Valencià. L'any 1989, per exemple, González Lizondo s'havia estrenat al Congrés dels Diputats de manera cridanera: durant el debat d'investidura de Felipe González, va intervenir des de la trona amb una taronja a la mà. «Quan acabe d'arruïnar Alacant, Castelló i València, haurà arruïnat Espanya», va etzibar-li enèrgicament, i tot seguit va deixar-li la taronja a l'escó presidencial.

Tant UV com el PPCV mantenien una relació fluida amb l'empresariat valencià, delerós d'un canvi polític que posara fi a dèficits històrics com la finalització de l'autovia entre València i Madrid. Per això, el juny del 1995 van ser ells, els empresaris, els qui van propiciar l'entesa bipartida. Després de tres setmanes en què les converses entre els equips negociadors d'ambdues formacions no havien avançat al ritme esperat, Federico Félix —president de l'Associació Valenciana d'Empresaris (AVE), un *lobby* de pressió— va convocar Zaplana i Lizondo, cadascun dels quals va arribar acompanyat de dues persones més. La reunió va allargar-se

sis hores i no va acabar fins a les quatre de la matinada, quan l'aliança ja estava segellada. A la cita també va acudir José María Jiménez de Laiglesia, que aleshores presidia la Confederació Empresarial Valenciana (CEV), la patronal provincial.

Se'n va dir «pacte del pollastre» perquè Federico Félix, el propietari del despatx on va celebrar-se la trobada, era un important empresari avícola. En virtut de l'acord, UV va disposar d'una cartera a l'executiu presidit per Zaplana —la d'Agricultura i Medi Ambient, que anys a venir es disgregaria en dues— i González Lizondo va ser escollit president de les Corts. Dues setmanes abans, Lizondo havia estat taxatiu: «Encara que m'ho proposen, no seré president de les Corts, per molt digne que siga aquest càrrec».

Igual com va passar al cap i casal, però, la coalició amb el PPCV va deixar els regionalistes moribunds. En els següents comicis municipals i autonòmics, els del 1999, UV va quedar per sota del llindar dels vots necessaris per obtenir representació a l'Ajuntament i les Corts. Sense presència en els dos principals aparadors polítics del país, la seua desaparició definitiva ja seria una qüestió de temps.

En definitiva, UV va ser la crossa que va ajudar Rita Barberà i Zaplana a començar a governar, però el PPCV tan sols va necessitar aquesta formació els primers quatre anys. Després, ella encadenaria cinc majories absolutes seguides —1995, 1999, 2003, 2007 i 2011— al consistori, i Eduardo Zaplana —1999— i Francisco Camps —2003, 2007 i 2011—, quatre de consecutives a les Corts. El PP va assimilar el regionalisme d'arrel anticatalanista que propugnava UV i va convertir-se en una piconadora electoral, afavorit per la conjuntura econòmica i el creixement urbanístic imparable. Aquest era el seu cercle virtuós.

EL «PODER VALENCIÀ»

¡Eduardo, te quiero!

JULIO IGLESIAS,
cantant

Les tres legislatures de Lerma a la Generalitat van fer veure a Zaplana que els valencians estaven necessitats d'una bona dosi d'autoestima. I ningú com ell per subministrar-los-la. De seguida va encunyar una expressió, el «poder valencià», que tractava de reflectir la transcendència puixant dels valencians en el conjunt de l'Estat i amb què també es postulava políticament, ja que durant els set anys que va presidir el Consell, Zaplana no va deixar de mirar cap a Madrid. Era una obsessió.

La conjuntura li era molt procliu. El seu rival directe, el PSPV-PSOE, no va pair la derrota i va penetrar en una espiral autodestructiva. Va haver-hi espectacles calamitosos, com la dimissió del secretari general i candidat a la Generalitat en els comicis del 1999, Joan Romero. Quan la campanya electoral estava programada i ja s'havien penjat cartells amb el seu rostre, el presidenciable va passar a ser Antoni Asunción, a qui estava enfrontat. Però, per damunt de tot, a Zaplana va afavorir-lo l'entrada del PP al Govern espanyol després de les eleccions del 3 de març del 1996.

Els populars valencians van abocar tots els esforços per dur José María Aznar a La Moncloa. El míting multitudinari que van organitzar el 29 de febrer, el penúltim dia de campanya, va ser-ne la millor demostració. Unes 55.000 persones van omplir a vessar les grades i la gespa de l'estadi de Mestalla, i a les portes encara se'n van quedar alguns milers més. Una fita històrica, com la que Manuel Azaña havia protagonitzat en aquell mateix escenari l'any 1935.

Aquell dia marcaria un abans i un després en la política valenciana. D'una banda, era la constatació d'un canvi de cicle, i de l'altra, deixava entreveure que el pes del País Valencià en les decisions de caràcter estatal podia créixer considerablement. Així com Andalusia, Extremadura i Castella-la Manxa havien estat els territoris predilectes de González, Aznar va capir de seguida la importància estratègica del País Valencià.

Atès que Catalunya i Andalusia, dues de les quatre autonomies més poblades, estaven en mans de CiU i el PSOE i sempre es decantaven pels socialistes en els comicis espanyols, Aznar va deduir que el PP havia de fer-se fort com una roca a Madrid i el País Valencià, els altres dos territoris demogràficament més importants, per tal de consolidar la seua hegemonia. Ell va detallar-ho a les seues memòries: «Canviar el signe polític del Llevant espanyol representava un gran repte per al centredreta, i poder-ho aconseguir va ser una operació històrica que suposava un factor valuós d'equilibri general a Espanya. El vincle entre València i Madrid generaria, per raons de proximitat geogràfica, unes sinèrgies molt importants a la Comunitat Valenciana, que contribuirien a enfortir una posició pròpia davant l'expansionisme del nacionalisme radical des de Catalunya i des de la pròpia València». El balanç, segons ell mateix assenyala, va ser exitós, perquè, «en a penes una dècada, el PP va passar a ser no sols la força majoritària, sinó pràcticament hegemònica al Llevant, i, com a conseqüència d'això, la transformació econòmica i social va ser espectacular». Aznar afegia que «la primera instrucció que va rebre [el ministre de Foment] Rafael Arias-Salgado va ser la d'acabar, com fóra, l'autovia Madrid-València». Curiosament, la «proximitat geogràfica» que esmentava Aznar era la mateixa que hi ha entre València i Barcelona.